

Motion till riksdagen 2018/19:2998

av **Ali Esbati m.fl. (V)**

med anledning av skr. 2018/19:13 Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över Arbetsförmedlingens samtliga inriktningar av förberedande och orienterande utbildning, analysera de drivande idéerna bakom inriktningarna samt se över möjligheterna att i större utsträckning genomföra sådana åtgärder i Arbetsförmedlingens regi i stället för att upphandla dem, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Riksrevisionen har granskat Arbetsförmedlingens förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget (Arbetsförmedlingens övergripande och samordnande ansvar för etableringsinsatser för nyanlända i Sverige). Riksrevisionen för fram betydelsen av att kunna följa upp och utvärdera förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget. Riksrevisionen pekar också på att det är viktigt att öka förståelsen för varför individer lämnar arbetskraften, dvs. varken är sysselsatta eller arbetslösa. Riksrevisionen lämnar inga rekommendationer till regeringen eller till Arbetsförmedlingen med anledning av rapporten.

Vänsterpartiets ståndpunkt och förslag

Förberedande och orienterande utbildning (FUB) är den vanligaste aktiviteten inom etableringsuppdraget och en av Arbetsförmedlingens största insatser. Målgruppen är arbetssökande som behöver förbereda sig inför ett annat arbetsmarknadspolitiskt

program, utbildning eller arbete. FUB består av sammanlagt sju övergripande inriktningar. Inom etableringsuppdraget är inriktningarna yrkessvenska och kunskapsorientering vanligast. 2017 deltog ca 75 000 personer i insatsen, varav drygt 42 000 inom etableringsuppdraget. FUB utgörs till största delen av upphandlad verksamhet som tillhandahålls av externa leverantörer. Kostnaden för köp av FUB uppgick under 2017 till totalt ca 2,2 miljarder kronor, varav 1,6 miljarder kronor avsåg köp inom etableringsuppdraget (RiR 2018:12).

Riksrevisionen har tidigare granskat FUB i två rapporter. I den första rapporten granskades Arbetsförmedlingens styrning, användning och uppföljning av insatsen. Rapporten visade bl.a. att uppföljning och analys av hur insatsen fungerar kan stärkas (RiR 2016:21). I den andra rapporten undersöktes effekterna av att delta i FUB. Granskningen visade i genomsnitt negativa effekter av att delta i FUB som första insats jämfört med att inte delta i något program alls eller med att delta i arbetspraktik (APR) (RiR 2017:20).

I Riksrevisionens senaste rapport, som ligger till grund för regeringens skrivelse, fokuserar man på deltagarna i FUB inom ramen för etableringsuppdraget. Granskningen visar att uppföljning och utvärdering av FUB inom etableringsuppdraget är bristfällig, detta trots att nästan 90 procent av deltagarna med aktivitet inom etableringsuppdraget deltar i FUB som första aktivitet. Vidare konstateras att anvisningen till FUB riskerar att inte alltid utgå från behovet hos den som är arbetslös samt att endast 37 procent av deltagarna i FUB har lämnat Arbetsförmedlingen fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag (RiR 2018:12).

Det finns således ett stort utrymme för förbättringar. Vi anser dock att man bör se på detta ur ett större perspektiv, vilket inte framkommer i Riksrevisionens rapport.

Vänsterpartiet förespråkar en aktiv arbetsmarknadspolitik. Den som är arbetslös ska erbjudas aktiva insatser för att bli bättre rustad att ta sig in på, eller återkomma till, en arbetsmarknad som ständigt utvecklas. För att denna politik ska vara verksam behöver insatserna vara konkreta, varierande och utformade med de arbetslösas och arbetsmarknadens behov i åtanke.

Under senare decennier, och då särskilt efter högerregeringens tillträde 2006, har en sorts individualiserad bestraffningsfilosofi kommit att präglade delar av arbetsmarknadspolitiken. Detta har främst tagit sig uttryck i sänkningar av ersättningar och försämrade inträdesvillkor i arbetslöshetsförsäkringen – försämringar som Vänsterpartiet i budget-samarbetet med den förra regeringen delvis har reparerat. Men också de arbetsmarknadspolitiska åtgärdernas innehåll har förändrats, många gånger till det sämre. Högerregeringen drog t.ex. kraftigt ned på de yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningarna och lät i stället den s.k. fas 3 växa. Även här har inriktningen på politiken mödosamt vänts.

Det finns dock fortfarande en stark kvarvarande idé om att arbetslösa som har en komplex situation och står långt från arbetsmarknaden behöver ”aktiveras” genom åtgärder som kan ha ett tveksamt värde för den som är arbetslös och som många gånger framför allt tycks ha till syfte att kontrollera individens tid och vardag. Det är detta som vi menar även kommer till uttryck i de brister som präglar FUB.

De resultat som visar att FUB kan öka viljan att vara kvar i arbetskraften behöver kompletteras med en bättre förståelse av alternativen.

Precis som Riksrevisionens granskning visar, finns det grupper med tydliga behov av grundläggande hjälp som kan ha bättre nytta av insatsen. Men det förefaller också uppenbart att många hänvisas till insatsen trots att såväl Arbetsförmedlingen som den

som är arbetslös själv vet eller på goda grunder misstänker att åtgärden inte har någon positiv effekt. Samtidigt finns det många externa leverantörer som ser sin möjlighet att organisera ett program och få betalt för det. Detta för också med sig svårigheter med och kostnader för kontroll, i ett läge där leverantörer, myndigheter och arbetslösa kan ha divergerande incitament.

De samhällsekonomiska kostnaderna för en sådan regim är högre än endast utbetalda ersättningar som inte fyller sitt syfte; de inkluderar också förlorat förtroende för arbetsmarknadspolitiken samt förlorade möjligheter för personer som är arbetslösa på grund av olika typer av problem eller kompetensbrister när det gäller att få ett adekvat stöd från samhället.

Medan det förefaller rimligt att förbättra uppföljning och utvärdering av enskilda insatser, innebär detta också kostnader och byråkrati. Då är det viktigt att utvärderingen inte enbart är noggrann utan även relevant. Mot bakgrund av den kritik som vi har tagit upp ovan, finns det problem som ligger utanför effektiviteten hos enskilda åtgärder eller utförare. Vi tror att det finns skäl att ta ett helhetsgrepp som tydligare inkluderar samspelet med andra myndigheter och även det reguljära utbildningssystemet, vilket uttryckligen legat utanför området för Riksrevisionens granskning.

Vänsterpartiet har tidigare, under den förra mandatperioden, föreslagit för riksdagen att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över Arbetsförmedlingens samtliga inriktningar av förberedande och orienterande utbildning, analysera de drivande idéerna bakom inriktningarna samt se över möjligheterna att i större utsträckning genomföra sådana åtgärder i Arbetsförmedlingens regi i stället för att upphandla dem (mot. 2017/18:3991). Vi vidhåller denna uppfattning och föreslår detta på nytt med anledning av regeringens skrivelse.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över Arbetsförmedlingens samtliga inriktningar av förberedande och orienterande utbildning, analysera de drivande idéerna bakom inriktningarna samt se över möjligheterna att i större utsträckning genomföra sådana åtgärder i Arbetsförmedlingens regi i stället för att upphandla dem. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ali Esbati (V)

Ulla Andersson (V)

Ida Gabrielsson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Iлона Szatmari Waldau (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Tony Haddou (V)

Daniel Riazat (V)

Ciczie Weidby (V)